

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincat
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de C.H.O.
 Editura Tipo MC, Oradea - 2020

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -6889

DOCUMENTE PROVENITE DIN ARHIVE

I. Arhivele Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei¹

Pastorală episcopului ortodox român al Aradului, Oradiei Mari, Jenapolei Hălmagiului și al părților anexate din Banatul Timișan, adresată tuturor credincioșilor din această eparhie, în care, printre multe altele, subliniază importanța încheierii primului război mondial, suferințele aduse participanților la război, jertfele făcute, dar și pentru faptul că „a venit vremea de a ne uni cu România și sub coroana ei toți românii să formeze o singură formă sub unul și același păstor”. Pastorală episcopului de Arad are un conținut plin de sentimente patriotice, de adâncă mulțumire și satisfacție pentru minunea Dumnezeiască care s-a împlinit prin unire tuturor românilor. Pe lângă povețele de învățătură creștină, pe care le adresează tuturor românilor credincioși, îi să respecte și să prețuiască pacea. Odată cu sfârșitul războiului oamenii să treacă la munca bine rânduită și să se respecte unii pe alții. De la un capăt la altul Pastorală este plină de învățăminte trecutului de luptă pe care l-au parcurs românii, de suferințele și opreliștile pe care ungurii le-au așezat ca jug pe poporul român. Pentru ca să se înțeleagă pe deplin însemnătatea și bucuria acestei sfinte sărbători, la a cărei praznic s-au adunat în lăcașul lui Dumnezeu, și pentru ca să își dea seama înainte de toate de faptul că trăiau de veacuri pe acest pământ împreună cu neamurile conlocuitoare, ca istoria, numită și cartea vieții, n-a întrelăsat a înregistra și eterniza pe paginile ei toate evenimentele de însemnătate, precum n-a întrelăsat înregistra și eterniza pe aceleași pagini atât schimbările abvenite în persoanele domnitorilor, ce s-au perindat în decursul veacurilor pe tronurile împărătești-regești, dar cu siguranță evenimentul Unirii a marcat viața tuturor românilor și a generațiilor următoare.

Nr. 4430/1918²

1918 decembrie, Arad.

Ioan

Din îndurarea lui Dumnezeu dreptcredinciosul, episcop al Aradului, Orăzii Mari, Jenapolei și al Hălmagiului, precum și al părților adnexate din Banatul Timișan.

Iubitului cler și tuturor credincioșilor din eparhia Aradului, dor și pace de la Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Hristos, împreună cu salutarea noastră Arhierescă!

„Când a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pre fiul său cel născut din muiere, care s-a născut sub lege, ca pre cei de sub lege să-i răscumpere, ca să luăm moștenirea fiiască”, Galateni 4,4

¹ Depistare, selectare și ordonare documente: prof. Ioan Aurel Popovici, Col. r. Dr. Constantin Moșincat

² Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei, Bihorului și Sălajului, *fond Consistoriul Ortodox Român Oradea, Act nr. 2627/1918, f. 1-2, tipăritură*

lubiților enoriași și fii sufletești!

După darul și nemărginita a lui Dumnezeu Tatăl și nemărginita îndurare a lui Dumnezeu Tatăl nostru cel ceresc, învrednicindu-ne a ajunge și noi această nouă pomenire a Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, folosesc acest prilej cu dor așteptat să mă pogor iarăși cu duhul meu la ieri, cu scopul și dorința de a prăznui cu noi împreună această sărbătoare fără pereche în tot trecutul îndepărtat al neamului nostru creștinesc. Vin să prăznuiesc cu voi această zi de întreită însemnătate, această zi de adevărată mângâiere, de înălțare sufletească și de întărire în nădejdea de bine pentru noi cei de acum și pentru nepoții și strănepoții noștri din veacurile viitoare.

Este fără pereche marea bucurie și de întreită însemnătate sfânta noastră prăznuire de astăzi, *pentru că nouă ni s-a dat să ajungem nu numai această nouă pomenirea a Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, dar dat ne-a fost și dat ne este să ajungem și încetarea luptei sângeroase de patru ani și mai bine, care a doborât fără milă și a rănit fără cruțare zeci și sute de mii de bărbați, tot atâția nobili și roditori din grădina vieții neamului nostru românesc.*

Dar de deosebită bucurie și însemnătate este această mărită și sfântă zi, pentru ca dat ne este să vedem cu ochii și să simțim, cu inima, că după atâtea veacuri de restriște, de asupriri și împilări a tot ce a fost românesc, a venit vremea de a ne uni cu România, ca sub coroana ei, toți românii să formăm o singură turmă și sub unul și același păstor.

lubiților creștini și fii sufletești!

Pentru ca să înțelegem pe deplin însemnătatea și bucuria acestei sfinte sărbători, la a cărei praznic ne-am adunat astăzi în acest veșnic lăcaș al mării lui Dumnezeu, trebuie să ne dăm seama înainte de toate de faptul, că trăim de veacuri pe acest pământ împreună cu neamurile conlocuitoare, iar dându-ne seama de aceasta, să ne dăm seama și de aceea, ca istoria, numită și cartea vieții, n-a întrelăsat a înregistra și eterniza pe paginile ei toate evenimentele de însemnătate, devenite în sistemul de guvernământ al popoarelor, precum n-a întrelăsat a înregistra și eterniza pe aceleași pagini atât schimbările abvenite în persoanele domnitorilor, ce s-au perindat în decursul veacurilor pe tronurile împărătești-regești, cât și cele abvenite în persoanele miniștrilor, care au avut în mână frânela guvernării, cu puterea de a dispune de soarta cetățenilor statului nostru ungar, în fruntea căruia i-a așezat încrederea coroanei.

Este bogată această carte în expunerea întâmplărilor, dar ori cât de des și oricât de amănunțit am frunzări și spicui paginile ei, nu aflăm și nici altul, oricine ar fi acela, nu va afla urmă, că un Domnitor oarecare, ori sfetnicii lui din cutare timp, să se fi cugetat, precum trebuia să se cugete și să-și fi dat seama de faptul, *că noi, neamul românesc încă suntem odraslele din rădăcina acelor strămoși, căroră le-a zis Dumnezeu prin glasul alesului său Moise: creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți pre el*, deci stând și noi pe această bază, pe care au stat și stau neamurile conlocuitoare – fără deosebire de limbă și credință, ne credeam de la început și ne credem și acum în dreptul de existență, de participare și afirmare în viața publică de stat ca și națiune română, egal îndreptățită cu națiunile din patrie.

Dar nu numai de acest drept divin nu aflăm urmă să-și fi dat seama Domnitorii statului ori sfetnicii lor de pe vremuri, ci nu aflăm urmă să-și fi dat seama nici de aceea, că biserica noastră națională română este una dintre acele biserici creștine, care de la început a dispus și poruncește și astăzi credincioșilor săi: *„să se roage pentru cei ce sunt în stăpânire”* și nu și-a mai dat seama nici de acel fapt, că preoții noștri, slujitorii la sfintele altare atât la sfintele liturghii de paște au, cât și la toate alte funcțiuni religioase, au înălțat, împreună cu poporul, rugăciuni evlavioase și cu osârdie *„pentru îndelungata viață și sănătate a Domnitorului și pentru oaste și ostașii lui”*, și astfel clerul și poporul nostru, chiar și numai pe baza acestor servicii, a fost și este în drept să aștepte, precum a și așteptat sprijinul călduros și ocrotirea binevoitoare a protestării lumești în toate năzuințelor sale spre cultură și bunăstare, ca națiunea română, în măsura sprijinului dat altor națiuni conlocuitoare.

Dar cu mai mult am nădăjduit și am contat la sprijinul acestei prelestăți și stăpâniri lumești, secondate totdeauna în clasa boierilor de viță, cu atât mai tare ne-am înșelat în așteptările noastre astfel că oricât am spicui paginile istoriei, nu vom afla urmă că vreun Domnitor ori vreunul din sfetnicii lui, să-și fi dat seama de trebuințele milioanele de suflete, ce numără neamul nostru românesc, ori măcar de jertfele lui multe, mari și adânc simțite, jertfe aduse în proporțiunea neamului său, spre dovedirea proverbiale sale credințe către Tron și a neclătitei sale alipiri către glia strămoșească, numită patrie, pe care în toate timpurile și între toate împrejurările a cultivat-o cu toate mâinile și brațele sale, a apărut-o cu viața și averea sa și a îngroșat-o cu sângele și cenușa oaselor sale.

Și cu toate că nici dreptul divin atins mai sus, nici serviciile preoțimii și nici jertfei noastre cunoscute, n-au putut îndupleca și determina stăpânitorii noștri la îndeplinirea chemării și dorințelor lor de a ne recunoaște îndreptățirea la viața de stat, ca națiune română, în condițiunile acordate altor neamuri conlocuitoare, popor (al nostru românesc), nu și-a pierdut cumpătul, ci, blând de la fire și dedat cu suferințele, a răbdat cu blândețea drepturilor, punându-și credința în Dumnezeu dreptății, carele toate le vede și cunoaște și care, deși nu grăbește cu judecata, dar nici nu uita, și la plinirea vremii răsplătește fiștecăruia după faptele sale.

Și noi ne-am întărit în această credință din convingerea și nădejdea tare, că Dumnezeu nostru, Dumnezeul dreptății, văzând povara jugului, ce o purtăm de veacuri, ne va trimite mângâiere, că adică mai curând ori mai târziu va trimite atari bărbați la conducerea făptuirii sale de aici, care luminați întru lumina cunoștinței de Dumnezeu și umbriți de Duhul Sfânt, vor ști să-și dea seama, că îmbrăcați fiind întru Hristos prin sfântul botez și ca atare purtând numele de creștin, vor înțelege legea morală și ca atare vor păzi și plini porunca Mântuitorului nostru Iisus Hristos dată în gura unui legiuitor cu cuvintele: „*Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău, din toată virtutea ta și cu tot cugetul tău și pe de-aproapele tău ca și însuși pe tine (Luca iov. 27)*”.

Este scrisă în cuvinte această poruncă Dumnezeiască, dar cu atâta era și este de mare trebuință pentru dezvoltarea, întărirea și susținerea păcii și a bune-învoiri între popoarele creștine, deci pentru atingerea adevăratului scop al trimerii și venirii pe pământ a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Da! Este scurtă la cuvinte această poruncă, dar cu atât mai plăcută la auz și mai dulce la grăire și fiind dată chiar unui legiuitor, urmează de la sine, că e obligatorie pentru toți legiuitorii și astfel și pentru capetele încoronate și pentru sfetnicii lor, cu toate acestea nu aflăm urmă, ca pomenitele porunci dumnezeiești să se fi aplicat față de noi în adevăratul lor înțeles creștinesc, din contră: față de noi nu s-a aplicat peste tot nici anumite legi, croite de sfatul țării și sancționate de Coroană, încât neamul nostru a ajuns sub un teasc, care i-a împiedicat răsuflarea liberă.

Omul singuratic, care de la naștere și de după familia sa, a avut sărăcia de prieten nedespărțit, se împacă ușor cu această soartă născută, precum se împacă cu lipsa de lumină și orbul din naștere, *dar amară este viața și adânc simțită este soarta fiului dezmoștenit și a stăpânului devenit slugă în moștenirea părintească, cum a ajuns și neamul nostru lipsit de autonomia limbii sale materne și astfel, împiedicat în exercitarea dreptului său de afirmare ca atare.*

Apăsarea acestui text a simțit-o în măsură mai mare, ori mai mică, toate neamurile a căror limbă maternă n-a fost cea maghiară, iar dintre oamenii genunchiului nostru de acum, povara acestui teasc am simțit-o în măsură mai mare noi cei de etate mai înaintată, noi adică care ne-am trezit și am participat la viața națională în deceniile zorilor de libertate, urmate după anul 1848, deci atunci când graiul românesc răsuna liber în adunările comitatense cu populația română în majoritate și când intonarea imnului nostru popular, îmbrăcarea portului și folosirea peste sat a insinelor noastre, moștenite de la strămoșii deodată cu limba, erau considerate de toată lumea din afară și în mod sistematic de ceea ce a fost și sunt într-adevăr adică: de manifestarea nevinovată a ființei noastre de români, fără nici un scop ascuns ori cuget rezervat, cum ni s-a imputat în deceniile ultime din anumite părți cu tendințe de răzvrătire.

Nu le ating acestea ca și tânguire, pentru că vremea tânguiri a încetat, ci le ating numai de aceea, ca generația noastră tânără și cele următoare, să cunoască generațiile care ne-au împiedicat și pe noi cei de acum, de a ne aduna averi și de a crea și a le lăsa așezăminte culturale și filantropice de tot felul.

lubiților creștini și fii sufletești!

Suntem un popor creștin și ca atare am trăit în credința moștenită din strămoși, că în lumea aceasta nu este nici un lucru atât de rău, ca să nu aibă și partea sa bună.

A fost crâncen războiul și ne-a cerut multe jertfe de tot soiul în cursul lui de ani patru și jumătate, dar are și aceea parte bună, că a dat lumii prilejul să ne cunoască, iar luminatul bărbat Wilson, președintele Statelor Unite din America i-a dat prilej să-și spună părerea, că războaiele dintre neamuri și împărații vor înceta și pacea pe pământ se va stăpâni numai atunci, ducă se vor recunoaște și asigura tuturor neamuri drepturi egale.

Ca această părere, întemeiată pe învățarea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ce răsunet a aflat în inimile acestora, pe care îi privea, dovadă este *încetarea luptei și schimbările în sistemul politic de guvernământ, în urma căror schimbări se răstoarnă tronuri și împărății se duc astfel: că vedem împlinite cuvintele scripturii „că nu vor fi și nu-și vor mai cunoaște locul lor”.*

Dar nu răsturnarea tronurilor formează bucuria noastră de astăzi, - pentru că noi ca și creștini și așa nu ne bucurăm de judecata și osânda aproapelui nostru, ci bucuria noastră de astăzi urmează din faptul că, cuvintele apostolului „*când a venit plinirea vremii*”, cuvinte citite și astăzi ca și la toate prăznuirile de pomenire ale Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, le vom socoti pe Hristos nu numai de ceea ce le-am socotit până acum, adică de plinirea prorociei referitoare la mântuirea neamului omenesc din robia păcatului strămoșesc, *ci le vom socoti și de plinirea vremii de dezrobire a dreptului limbii noastre de sub teasc ce a apăsat-o veacuri de-a rândul.*

Când cugetăm la această dezbinare, urmată tocmai după șaptezeci de ani din viața noastră, a celor de acum, ne dăm, precum trebuie să ne dăm seama și de faptul că, tocmai în anul acesta, s-a împlinit șaptezeci de ani, de când neamul nostru, - prin reprezentanții săi legali, adunați la Blaj, pe câmpul libertății, - a dat expresiune în mod vădit dorinței sale de a trăi ca națiune

română, egal îndreptățită cu celelalte neamuri conlocuitoare, și dacă sămânța semănată atunci și-a dat rodul său numai după trecerea acestui interval de timp, trebuie să cugetăm și la adevărul, că poporul evreiesc încă numai după o suferință de șaptezeci de ani s-a eliberat din robia Vaxilonului, precum a și prezis prorocul Iesxuria cu cuvintele: „Așa zice Domnul, când se vor împleni la Vavilon 70 de ani, voi cerceta pre voi și voi pune mâinile mele peste voi” (Iesxonie v. 10 și 12).

Am urmat și noi acestui sfat și n-am încetat a ne ruga lui Dumnezeu cu cuvintele psalmistului: „Dumnezeule întoarce-ne pe noi și arată fața ta și ne vom mântui” (79 v. 4.), și acum oricât ar ispiti cineva după cauza îndelungării suferințelor noastre, n-ar putea primi alt răspuns, decât acela ce l-a dat dreptul Iov izbăvitorilor suferințelor sale cu cuvintele: „Nu este dat omului a cuprinde cu mintea sa legile, după care ocârmuiește Dumnezeu lumea”.

Tocmai de aceea, noi ca și creștini, să nici nu ispitim după cauzele îndelungatei noastre certări de sus, ci să ne dăm seama că înflorările curților împărătești și boierești se cultivă o plantă numită Alex, care pe lângă toată îngrijirea, pe lângă toată lumina, căldura și umezeala ce i-o dau credincioșii la timp și de după natura ei, ea totuși nu înflorește înainte de 70 de ani, dar floarea ei, deschisă la timp, răsplătește așteptarea grădinarului prin mirosul ei, care înviorează viața tuturor pe care îi atinge acel miros întocmai, precum concluzia adunării noastre naționale din Alba-Iulia – referitor la unirea cu România a tuturor Românilor de dincoace de Carpați, a înviorat și a dat putere de viață nouă neamului nostru românesc de pretutindena.

Cunoscând acum însemnătatea și bucuria acestei prăznuiri, trebuie să ne dăm seama, că precum toate alte daruri, tot așa și acest dar al înțelegerii ni s-a dat de sus, de la părintele luminilor, - este datorința noastră de creștini, ca nu numai astăzi, ci și în toate zilele vieții noastre, să mulțumim lui Dumnezeu, pentru toate câte le face cu noi după blândețile sale și mulțumirea noastră să o arătăm nu numai cu buzele și cu inima, ci și prin faptele milei și iubirii creștinești.

Să ne mai dăm apoi seama și de aceea, că îndeplinirea la folosirea limbii, urmată de schimbările aduse de duhul vremii, nu îndreptățește pe nimenea la lenevire și trândăvire, nici la călcarea legii și a poruncilor și cu atât mai puțin la atacarea și răpirea avutului de aproapele său, precum au făcut unii sub cuvânt, că au fost pe front, pentru că fiecare și-a făcut numai datoria de cetățean și dacă totuși se crede în drept de a reflecta la răsplata, aceea să o reclame de la stăpânirea în serviciul căreia a stat.

Nu bucurosi ating această coardă gingașă, dar dragostea mea de neam și iubirea de adevăr nu mă lasă să refac faptul cunoscut, că unii dintre ostașii noștri, întorși de la oaste deplin sănătoși, încunjură orice lucru de câștig și săturați cu idei anarhice și de comunism, idei supte din buzele răzvrătiților, contra ordinii și a bune înțelegeri între oameni, - atacă și răpesc avutul vecinului, la care fapte păcătoase unii din ei și-au dus și băieții lor de 7-8 ani, prin ceea ce s-au făcut de rușine, atât pe ei, cât și părinții și familiile lor, dând în mâna străinilor armă puternică de a ne batjocori neamul, iar fiilor lor le-au dat o școală foarte rea, a cărei urmări le vor simți amar la timpul său.

De aceea sfătuiesc pe toți cei dați pe acest povârniș rușinos, ca fiștecare să desfacă ce a făcut, fiștecare să lepede de pe sine haina păcătoasă a lenevirii și mulțumind lui Dumnezeu pentru marele dar al sănătății, să-și câștige cu lucrul mâinilor cele trebuincioase traiului vieții, pentru scris este că: *cel ce nu lucră, să nici nu mănânce.*

Să ne dăm apoi seama de adevărul, că, dacă pre lângă toate ispitele ce ne-a întâmpinat și însoțit în cursul vieții, ne-am susținut ca neam românesc, această tărie a noastră, după Dumnezeu, avem să o mulțumim învățaturii sfintei noastre biserici strămoșești, de aceea vă sfătuiesc cu tot liberul inimii mele, ca și în viitor să țineți tare la limba, legea, postul și datinile strămoșești și precum în trecut, așa și acum și în viitor, nădejdea noastră să fie Tatăl, scăparea noastră să fie Fiul, iar acoperământul nostru al tuturor să fie Duhul sfânt.

După toate acestea mulțumind lui Dumnezeu pentru toate câte le face cu noi, după blândețile sale, îl rog cu umilință, dar și cu osârdie dintru adâncul inimii mele să primească întru jertfelnicul său cel mai presus de ceruri rugăciunile ce s-au făcut și darurile ce s-au adus și s-au sfințit. Să bine-cuvinteze casele și familiile voastre, pre bătrânii și tinerii voștri cu toate darurile sale pământesti și cerești și să vă facă parte de bucurie și mulțumire pentru toate zilele vieții.

Dorindu-vă la toți sărbători fericite, rămân al vostru tuturor de binevoitor.

Ioan I. Papp m.p.

Episcopul Aradului

Arad la Sfintele sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1918.